

МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗДОРОВ'Я: «ЗДОРОВА РОДИНА, ЗДОРОВА КРАЇНА: ДІТИ – НАШЕ МАЙБУТНЄ»; «ЗДОРОВ'Я І ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ: ВІД РОСЛИНИ ДО ЛЮДИНИ»

Н. А. Добровольська,

*д. психол. н., зав. каф. фізичн. вихов., спорту і здоров. людини
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського*

Входження людства в постіндустріальну культурну епоху, що характеризується глобалізацією, динамізмом і високою мірою невизначеності, потребує серйозної трансформації сфери освіти з метою її випереджувального розвитку для підготовки людини до життя в майбутньому.

Однією з основних властивостей педагогічного процесу в сучасних освітніх закладах є єдність навчання та виховання, що дозволяє розглядати здійснення освіти як цілісний процес. З урахуванням цього положення ми можемо охарактеризувати виховання культури здоров'я в педагогічному процесі за такими основними напрямками:

– як компонент педагогічного процесу, що сприяє формуванню особистості дитини, готової діяти в непередбачуваних (у тому числі небезпечних та екстремальних) умовах, що прагне постійного самовдосконалення та реалізації нових можливостей. Як такий компонент у педагогічному процесі зазвичай виступає той чи інший навчальний курс, наприклад основи безпеки життєдіяльності (ОБЖ), культура здоров'я чи екологія. Навчальна дисципліна, основним змістом якої є культура безпеки, покликана інтегрувати, поєднувати зусилля всіх педагогів з підготовки учнів до профілактики та подолання шкідливих та небезпечних факторів життєдіяльності; виховання культури безпеки – етап педагогічного процесу, у якому здійснюється втілення культури безпеки у особистості вихованців, це досить чітко обмежений у часі спеціально організований період життєдіяльності вихованців, під час якого освоєння культури безпеки виступає як провідної мети;

– як засіб педагогічного процесу, що використовується для розвитку творчих сил та здібностей дітей до профілактики ризиків, для попередження та зменшення шкоди при впливі несприятливих факторів (урок ОБЖ, психологічний тренінг з відпрацювання дій в екстремальних ситуаціях, тренування в спортивних секціях тощо);

– як функція педагогічного процесу, що виявляється у постійному впливі на готовність вихованців до профілактики та подолання шкідливих та небезпечних факторів життєдіяльності. Проте культура здоров'я втілена не лише у знаннях, а й у світоглядних ідеях, моральних та естетичних цінностях, у досвіді спілкування з іншими людьми тощо.

Прогностична спрямованість освіти в галузі культури здоров'я пов'язана з необхідністю розпізнавати, оцінювати та прогнозувати небезпеки та загрози, що діють на людину, природу, соціум в умовах їхньої безперервної взаємодії з техносферою.

Практико-орієнтована спрямованість освіти в галузі культури здоров'я, характеризується впровадженням професійно орієнтованих технологій навчання, що сприяють формуванню значущих для професійного розвитку якостей особистості, безпечного типу поведінки, а також знаннями, вміннями та навичками, що забезпечують якісне виконання функціональних обов'язків у вибраній професійній галузі.

Компетентісно-діяльнісна спрямованість освіти в галузі культури здоров'я сприяє підготовці фахівця, який володіє високим рівнем професіоналізму та компетентності, що вміє творчо знаходити, засвоювати і користуватися інформацією при аналізі різних систем – природа – суспільство – техносфера».

Розвиток свідомого ставлення до природного, техногенного, соціального середовища, формування культури здоров'я та певних якостей особистості, безпечного типу поведінки можна вважати необхідною основою для прояву виховної та розвиваючої функції педагога [2].

Тенденція до погіршення екологічної обстановки, що складається в останні роки, зміна кліматичних умов, стихійні лиха, зростаюча урбанізація, техногенні катастрофи – все це змушує значною мірою орієнтувати освітній процес на формування у підростаючого покоління навичок виживання, адаптації до нових умов та стійкої мотивації безпечного та здорового способу життя [3].

На нашу думку, одне з головних завдань сучасних освітніх закладів різних типів, видів та рівнів – допомогти учням усвідомити цінність здоров'я та значення здорового способу життя, сформуванню відповідального ставлення до власного здоров'я. Для цього учні мають усвідомити і, головне, прийняти для себе основні принципи здорового способу життя, а це можливо лише внаслідок цілеспрямованої співпраці педагогів, батьків та учнів. Нова модель освіти зміщує фокус уваги з формування знань, умінь і навичок у учнів та молоді, що навчається, на цілісний роз-

виток особистості. У цих умовах зростає соціальна та педагогічна значущість формування ціннісного ставлення до здоров'я та безпеки у дітей у процесі освітньої діяльності, що визначає надалі повноту реалізації їх життєвих цілей та смислів.

Педагог повинен дати учням первинні знання про поняття «здоров'я» та «ЗСЖ», прищепити культуру безпечного ставлення до себе та оточуючих людей, у спільній навчальній діяльності з учнями формує знання, вміння, навички з основ психолого-педагогічних та медико-біологічних знань [4].

Формування культури здоров'я в освітніх організаціях реалізується за допомогою здоров'язберігаючої освіти як безперервного процесу навчання, виховання та розвитку учня, спрямованого на розвиток системи науково обґрунтованих знань та практичних умінь, поведінки та діяльності, що забезпечують ціннісні відносини до особистого здоров'я та здоров'ю оточуючих людей [1].

Формування культури здоров'я, виховання потреби вести здоровий спосіб життя – складний багатоетапний процес. Організація роботи освітньої установи з формування цінності здоров'я та здорового способу життя має базуватися на наступних основних принципах:

— цілісності: виховання основ здорового способу життя здійснюється в рамках єдиного процесу виховання та формування особистості;

— комплексності: залучення у сферу формування навичок ЗСЖ всіх основних інститутів соціалізації учня (школи, сім'ї, оточення дитини);

— безпеки: ретельний відбір інформації, що надається учню та виключення відомостей, які можуть провокувати його інтерес до поведінки, що руйнує здоров'я;

— вікової адекватності: зміст освіти в галузі ЗСЖ базується на актуальних для конкретного віку потребах та цінностях та враховує реальні для цього віку фактори ризику;

— соціокультурної адекватності: врахування властивих суспільству стандартів та норм поведінки, у тому числі звичаїв, традицій, пов'язаних зі здоров'ям [5].

На нашу думку, у формуванні способу життя та збереженні здоров'я індивіда велике значення мають інтелектуальний та творчий компоненти. Чим більше місця у трудовій діяльності займає творчість, ініціатива, тим більше ця діяльність приносить задоволення, тим самим підвищуючи стійкість до захворювань.

Здоровий спосіб життя учнів забезпечує повноцінний розвиток та реалізацію можливостей кожного, сприяє їх соціалізації та є необхідною умовою виховання всебічно розвиненої особи.

ЛІТЕРАТУРА

- Амосов Н.М. Раздумья о здоровье. Москва : Молодая гвардия, 1973. 191 с.
- Горашук В.П. Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика). Луганск: Альма-матер, 2003. 376с.
- Маркова О. В. Виховання здорового способу життя учнів старшого підліткового віку з ослабленим здоров'ям: дис.... канд. пед. наук.: Кіровоград, 2011. 292 с.
- Мойсеюк В. П. Сучасні підходи до вивчення феномену культури здоров'я. Тернопіль: Богдан, 2012.125 с.
- Сущенко Л. П. Здоровий спосіб життя людини як об'єкт соціального пізнання: дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03; Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 1997. 185 с.